

342.724(497.11)

323.1(=511.141)(497.11)

ZAKONODAVNI SISTEM U FUNKCIJI OČUVANJA IDENTITETA NACIONALNIH MANJINA U REPUBLICI SRBIJI

- s posebnim osvrtom na Mađare u Vojvodini-

Dr Klara Toth-Glemba

Apstrakt:

Svrha analize stanja i istraživanja na temu identiteta vojvodanskih Mađara je sagledavanje njihovog "samoviđenja" i pronalaženje odgovora na pitanje manjinskog identiteta kroz zakonska akta. Primećeno je u poslednje vreme, kako u svetu tako i kod nas pa i u AP Vojvodini globalno jačanje nacionalnih identiteta, pogotovo u brojčano malih naroda. Naša polazna hipoteza je postavila pitanje, da li je uzrok (razlog) pojavi sve većeg broja raznih kulturno-umetničkih i civilnih organizacija i političkih stranaka tokom devedesetih i nakon dvehiljadite godine, jačanje identiteta vojvodanskih Mađara ili je pak obrnuto – to je druga hipoteza – rast broja organizacija koje okupljaju Mađare u Vojvodini, kao i njihovo sve veće angažovanje u svakodnevnom životu utiče i doprinosi jačanju njihovog identiteta, treća hipoteza je bila da li su zakonske normative, odnosno postojanje široke lepeze zakonskih akata u cilju očuvanja posebnosti i prava nacionalnih manjina doprinele jačanju identiteta kako svih nacionalnih manjina tako i Mađara? Četvrta hipoteza je bila da li se radi o interakcijskom delovanju te da se gore navedeni razlogzi međusobno prepliću. Kako je identitet svojstvo ljudske egzistencije koje određuje odnos čoveka prema sebi i prema drugima, sa mogućnošću oblikovanja osećanja zajedništva, sasvim je prirodno da je identitet mnogostruk i istovremeno prikazuje i mnogostruku ulogu koju igramo u svakidašnjem životu. U ovom radu ćemo pokušati odgovoriti na gore spomenuta pitanja uzimajući u obzir samo nekoliko za temu relevantnih identiteta: o personalnom, kolektivnom, nacionalnom, jezičkom, verskom, kulturnom i političkom identitetu, a najviše pažnje ćemo posvetiti zakonskim okvirima za zaštitu identiteta nacionalnih manjina.

Ključne reči: identitet, nacionalne manjine, ljudska prava.

O Mađarima u Vojvodini kratko

Proučavajući problem identiteta vojvođanskih Mađara koji žive na ovom (Vojvodina) području, primećujemo da – i pored neprestanog negativnog trenda nataliteta, pojačane emigracije i asimilacije, Mađari u Vojvodini imaju, u poređenju sa drugim nacionalnim manjinama, najširi krug kulturnih, stručnih i interesnih udruženja, političkih partija. U poslednjih desetak godina su osnivana čak i u sredinama, tzv. unutrašnjeg rasejanja, gde je Mađara znatno manje i gde je njihova koncentracija upadljivo manja. Takodje primećujemo, iz godine u godinu da je sve veća privrženost identitetu i identifikaciji sa mađarskim kulturnim elementima (maternji jezik, religija, obrazovanje na maternjem jeziku) upućuju na razmišljanje o uzrocima ove pojave.

Prostorna i vremenska lokacija Mađara u Vojvodini veliki su izazov za istraživača, kao i za sam proces izučavanja njihove kulture, jezika . . . identiteta uopšte. Istorijski momenti-počev od doseljavanja na ove prostore, pa do hristijanizacije, politička dešavanja koja su zadesila ovaj narod na teritoriji Vojvodine i događanja i u matičnoj zemlji čine ovu temu još interesantnijom za izučavanje. Oblikovanju identiteta vojvođanskih Mađara u velikoj meri je doprineo i lokalni dijalekt koji se razvio počev od Trianona pa naovamo, - sa izuzetno interesantnim rečnikom – kako stručnih izraza tako i u svakidašnjem govoru, pomalo različitim od govornog jezika u Mađarskoj, za poznavaoce jezika, odmah prepoznatljivim.

Polazeći od određenja pojma identiteta i njegove složenosti te pojmovnog određenja naroda i nacionalnih manjina, preko prikaza rezultata istraživanja o identitetu vojvođanskih Mađara (kako u većim gradovima tako i u malim mestima u Vojvodini), uz posebnu pažnju usmerenu na tzv. unutrašnje rasejanje unutar same Vojvodine, gde su uslovi za asimilaciju i samim tim za gubljenje identiteta veći, a shvatajući identitet kao skup obeležja koja jednu osobu (narod, grupu...) razlikuje od drugih – jezički, verski, nacionalni, kulturni pa i politički identitet – sve to u kontekstu zakonodavnog sistema jedne države prema nacionalnim manjinama koji žive na njenoj teritoriji, a čija misija je da razvija strategiju koja voda ka kvalitetnijoj budućnosti svih njenih građana, uz očuvanje kako većinskog tako i manjinskih kulturnih identiteta.

1. Pokušaji definisanja pojma identiteta

Potreba za identifikovanjem, razlikovanjem i poistovećivanjem može se smatrati trajnom odlikom ljudskosti. Isticanje ili izražavanje identiteta je od velikog značaja prilikom izučavanja identiteta kako pojedinac istovremeno može biti identifikovan i sebe samoga identifikovati.

Reč „identitet“ vodi poreklo od latinske reči IDEM – isto, odnosno IDENTIDEM – ponovljeno, istovetno. Termin „identitet“ postepeno, kao i mnoge druge reči, počinje da se pretvara u opšte „poznatu“, koja je iz naučnog okvira polako prešla u

svakodnevicu, a prekomerna upotreba ovog termina dovodi do izmene njegovog izvornog značenja (DIMITRIJEVIĆ, STOJKOVIĆ 2002;13).

Rasprostranjeno korišćenje ovog pojma još ne znači da je njegovo definisanje lako odnosno dorečeno. Prepoznavanje sebe je prosto nemoguće ako se ne poznaje suprotna strana, onaj „drugi“, sa čime se može uporediti. Otuda, na primer, verske organizacije mogu zajedničko bogoslužjenje držati u bilo kojem hramu, bilo koje vere, zahvaljujući vernicima koji imaju „jasan, čvrst i čist identitet“ (KOMŠIĆ 2002;8)¹

Zagorka Golubović tvrdi da je identitet bitno svojstvo ljudske i društvene egzistencije, koji određuje odnos čoveka prema sebi i drugima u okolnom svetu (GOLUBOVIĆ 2006;167).

Postoji međutim, ipak nešto zajedničko u pokušajima definisanja ovog pojma a to da svaka osoba ima više identiteta - u zavisnosti od toga kako se pozicioniraju društvene grupe unutar kojih se pojedinac trenutno nalazi (čovek može biti istovremeno i učenik, i dete svojih roditelja, i Mađar, i muzičar i sportista itd.). Da bi čovek našao svoje mesto u ljudskom a i u prirodnom okruženju prinuđen je da neprestano oblikuje svoj identitet (ibid). Đerđ Konrad ovu pojavu nazvao „ukrštanje identiteta“ koje je pozitivno samo u slučaju kada se nijedan od njih ne preuveličava.²

Po Jovanu Komšiću identitet je veoma značajan za čoveka jer se javlja kao „većita senka koja prati čoveka“ i daje smisao životu. (KOMŠIĆ 2002;20-21). Tibor Varadi identitet posmatra sa stanovišta prava i smatra da je suština identiteta u razlici, te da je jednakost u pitanjima identiteta u stvari jednako pravu na razliku (VARADI 2005;27).

Identitet je, u stvari, skup obeležja koja čine čoveka a i po kojima se jedna osoba razlikuje od svih drugih.³

Ako prihvatimo mišljenje da je identitet rezultat serije smisaonih interakcija iz kojih subjekt izvodi sistem identifikacije i samoprocene, na osnovu kojih stavlja sebe u okolinu (STOJKOVIĆ 2001:18) onda možemo da se složimo sa tvrdnjom da su ove dve dimenzije u međuzavisnosti - nema "ja" bez društvenog života, jer čovek teži da sebe situira u globalni referentni okvir, ali ni društveni život ne postoji bez formiranja ličnosti. Kada je reč o nacionalnom identitetu Zagorka

¹ Jednom prilikom u selu Šušara, naseljenom Mađarima održana je kulturno-umetnička manifestacija kojoj su prisustvovali i vernici katoličke i reformatske vere. Za vreme trajanja manifestacije održano je i bogoslužjenje u tamošnjoj katoličkoj crkvi „Svetoga Lasla“. Bogoslužjenje su vodili, smenjajući se, katolički i reformatski sveštenik. Molitve, dobro poznate vernicima i jedne i druge veroispovedi izgovarali su svi prisutni, a jedino u onim delovima bogoslužjenja gde su postojale razlike (pričest i kršćenje kod katolika, kod reformata toga nema) moglo se videti ko od prisutnih kojoj veroispovedi pripada.

² Preuveličavanje jednog od identiteta po njemu dovodi do krvoprolića, do ratova, gde su svi krivi – misleći da je nacionalno biće važnije od ljudskog bića. Đerđ Konrad (1995:19).

³ Zagorka Golubović u svojoj knjizi *Pouke i dileme minulog veka*, (2006:173) skreće pažnju na razliku identiteta od identifikacije i kaže da „identifikacija je proces u kojem postoji opasnost da se ne razvijaju pozitivne individualne potencije i da je osoba odnosno grupa nije u stanju da stane na sopstvene noge, već joj je potreban neko drugi za uzor i zamena za odsutnu vlastitost“.

Golubović prilikom obrazlaganja krize identiteta⁴ naglašava da pribegavanje u okrilje nacionalnog identiteta ne rešava krizu identiteta savremenog čoveka već je pojačava (GOLUBOVIĆ 2006:175). Snaga koja doprinosi očuvanju nacionalnog identiteta proizilazi iz jezika, religije, kulture pa čak i politike.

2. Pojmovno određenje nacionalne manjine

S obzirom na to da Mađari u Vojvodini, čiji identitet je predmet ovoga rada, po zakonodavnom sistemu Republike Srbije imaju status manjine u Vojvodini, smatrali smo potrebnim bliže odrediti pojam nacionalne manjine, navesti sve poteškoće koje proizilaze iz pokušaja definicije pojma i nedoumice koje nastaju prilikom njegovog bližeg određivanja. Pokušaje pojmovnog određenja nalazimo u sferi prava i politike, doduše dosta oskudne pa čak i nedorečene. Tako napr. ne postoji nijedan međunarodni dokument u kojem se jasno kaže šta se podrazumeva pod manjinom.

Čak ni najnoviji nacrt Okvirne konvencije za zaštitu nacionalnih manjina, koji je 1994 godine za Savet Evrope izradio Komitet za zaštitu manjina, ne sadrži nijednu odredbu kojom se eksplicitno definišu nacionalne manjine.

Boris Krivokapić primećuje da u raznim međunarodnim dokumentima koji se bave manjinama, za osnovu njihovog razlikovanja od većinskog življa, uzimaju tri kriterijuma: etnička posebnost, jezik i vera (KRIVOKAPIĆ 2000:26).

Stručnjaci za društvene nauke i pravni teoretičari razvili su nekoliko definicija nacionalnih manjina, koje imaju dosta sličnih elemenata i razlikuju se u izvesnim detaljima – u zavisnosti od specifičnih interesovanja ili pristupa pojedinih autora, s tim što do danas još ne postoji opšte prihvaćena definicija pojma nacionalne manjine. Problem preciznog definisanja manjine i manjinskog naroda u dobroj meri zavisi od prirode merila za definisanje – korišćenja subjektivnih ili objektivnih merila definisanja (R. Stepanov, V. Sokolovska, 2006:82). Kod subjektivnog pristupa odlučujuću ulogu igra lični izbor i sloboda svakog pojedinca da se deklarise kao pripadnik određene manjinske grupe ili da ovakvo pravo ne koristi; kod objektivnih merila teškoća je u tome što je teško identifikovati autoritet koji bi postavio neprikosnovene kriterijume ili pak objektivne standarde za davanje nespornog odgovora na pitanje šta su to manjinski narodi i manjine (ibid).

U Ustavu i zakonodavstvu SFRJ i njenih republika, izraz *manjina* zamenjivao se izrazom *narodnost*, čime se htelo izbeći navodno potcenjivanje vezano za brojnu inferiornost. Ovaj termin nije bio srećno izabran, jer se dotle odnosio na nečije svojstvo tj. pripadanje narodu, a ne na samu grupu ljudi. Nije ga bilo ni moguće prevesti na najvažnije strane jezike.

⁴ Po njenim rečima tema o krizi identiteta je predmet velikog interesovanja zato što najbolje reflektuje društvenu i civilizacijsku krizu, u kojoj vladaju dehumanizovani uslovi života, slabljenje kulturnih i emocijskih veza među ljudima, preovlađuje unifikacija stilova života na račun specifičnosti (Z.Golubović: 2006:175)

Pristalice korišćenja drugih pojmova umesto pojma nacionalne manjine smatraju da će za par decenija umesto pojma manjina u upotrebi biti pojmovi "nacionalne i etničke zajednice" (STANOVČIĆ 2005:57).

U cilju što boljeg određenja pojma nacionalne manjine, Mitja Žagar razvio je radne definicije različitih tipova (etničkih) manjina i razrađujući ove definicije posebno je razmatrao specifičan legalni status različitih manjinskih zajednica. Prema Žagaru manjina ima sledeće odlike: specifična i formirana-određena grupa osoba, obično numerički manja grupa od ostatka stanovništva države i ona koja živi kao posebna zajednica u nedominantnom položaju u okviru izvesnog društva, osobe koje pripadaju ovoj posebnoj zajednici su građani države na čijoj teritoriji žive, oni poseduju etničke, religiozne, kulturne i jezičke karakteristike koje se razlikuju od onih koje obeležavaju ostatak stanovništva države, oni su razvili poseban (etnički) identitet i motivisani su da zajedno održe svoj zajednički identitet, religiju, kulturu, tradiciju i jezik, takva zajednica postala je etnička manjina kao posledica specifičnog istorijskog (političkog i administrativnog) razvoja na teritoriji, ova zajednica autohtono živi na izvesnoj teritoriji svoje tradicionalne nastambe, tipično, nacionalna manjina etnički pripada njoj "srodnoj naciji" tj. "onoj koja ima svoju sopstvenu naciju-državu" Radi se obično o susednoj zemlji, onoj koja se graniči sa zemljom državljanstva osoba koje pripadaju tipičnoj nacionalnoj manjini, tipična nacionalna manjina ima nekoliko (kulturnih, društvenih, ekonomskih, političkih) veza sa srodnom nacijom i svojom nacijom državom (ŽAGAR, 2002:33-37).

Primećujemo da se uz tipične nacionalne manjine, mogu definisati i "atipične tradicionalne nacionalne manjine" (ibid). Atipične manjine žive autohtono na jednoj teritoriji. Međutim, one nemaju svoje srodne nacije van zemlje svog stalnog boravišta ili svoje srodne-zajednice, nemaju sopstvene nacije-države odnosno matične zemlje (ibid).

Status nacionalne manjine trebalo bi da podrazumeva kolektivna prava zajednice, specijalna dodatna prava i afirmativne mere države u interesu očuvanja identiteta, kulture i jezika manjine, a sa njima i cele zajednice. Mnogi mislioci i teoretičari nisu sigurni da će se manjine održati i postojati kao posebna zajednica sa svim nacionalnim i kulturnim karakteristikama koje poseduju u određenom vremenu i prostoru (usled asimilacije i negativnog priraštaja) međutim, istorija pa čak i iskustvo, a i mišljenja samih pripadnika toj zajednici su drugačija i ohrabrujuća u korist nacionalnih manjina.

Derđ Konrad je pristalica upotrebe pojma „etničko-nacionalnih manjina“, koje čine ljudi koji žive na jednoj teritoriji (trajno izabranoj ili sudbinom stečenoj) a na bazi slobodno izabranog identiteta se deklarišu kao pripadnici drugog naroda (KONRAD, 1995:68)

Boris Krivokapić kada govori o nacionalnim manjinama, zalaže se za upotrebu pojma etničke manjine jer obuhvata sve manjine koje se po etničkim osobenostima razlikuju od većinskog stanovništva (KRIVOKAPIĆ, 2000:27). Zatim korišćenju naziva nacionalne i etničke manjine prigovara iz razloga što smatra da

na prvi pogled se čini da imaju isto značenje, ali to i nije baš isto, pošto je nacionalna manjina uvek i etnička, ali etnička manjina ne mora biti uvek nacionalna (ibid:28).

Najveći autoritet među definicijama ima ona koju je 1977 godine predložio italijanski profesor prava Frančesko Capotorti (Francesco Capotorti), u svojstvu posebnog izvestioca Potkomisije za diskriminaciju i manjine. Prema njemu, manjina je: "grupa koja je malobrojnija u odnosu na ostatak stanovništva države i nije u dominantnom položaju i čiji pripadnici koji su državljani te države imaju etnička, verska i jezička obeležja koja se razlikuju od obeležja ostatka stanovništva i, makar samo implicitno, održavaju osećaj solidarnosti, upravljen na očuvanje svoje kulture, tradicije, vere i jezika".

Ovu misao dopunjuje Branimir Stojković tako što kaže da je manjina "grupa koju karakteriše nedostatak moći" (STOJKOVIĆ, 2001:45) u odnosu na većinu, a ovoj objektivnoj dimenziji možemo dodati i manjinsku svest o osećanju različitosti, u našem slučaju Mađara koji žive u Vojvodini.

Upotreba pojma „nacionalna manjina” nije omiljena ni u naučnim ni u političkim krugovima kod vojvođanskih Mađara. Pojam se koristi jedino prilikom tumačenja zakona odnosno prilikom donošenja predloga o zakonima koji se tiču manjina na ovim prostorima.

Prihvatanje termina „nacionalna manjina” jedino je aktuelno u situaciji koja je predmet ovog rada: prilikom određivanja identiteta, kako ih drugi doživljavaju, a ne kako oni sami sebe nazivaju.⁵ Do izbegavanja pojma nacionalna manjina dolazi verovatno iz razloga, što već samo određivanje pojma nacionalne manjine sugerise inferiornost kako po broju tako i u pravima. Strah od reči manjina, koja je po svemu sudeći prisutna u pojmovnom određivanju sebe, Ardžun Apaduraj objašnjava strahom manjina od etničkog nasilja protiv brojčano malih grupa, jer se politička i vojna slabost manjina obično podrazumevaju (APADURAJ, 2002:58)

Nacionalna manjina je, u stvari, grupa stanovništva u nekoj državi koja se u nacionalnom, etničkom, jezičkom pogledu razlikuje od većine naroda te zemlje, a po ovim obeležjima pripada narodu koji ima sopstvenu državu ili uživa negde (makar) teritorijalnu autonomiju. Manjine se mogu dalje deliti, čak i među sobom, što je tema jednog sledećeg istraživanja slične tematike.

⁵ Do Trijanonskog ugovora (4-VI-1920.g) Mađari su na ovim područjima bili u većini: pomeranjem granica i pripajanja delova Mađarske Kraljevini SHS postali su manjinski narod. Do danas nije pronađen termin kojim bi se oni označili, a koji bi zadovoljili njihove kriterijume, u pogledu sopstvene identifikacije i osećaja zadovoljenosti (sigurnosti). Prilikom izjašnjavanja o nacionalnoj pripadnosti, ovdašnji (vojvođanski) Mađari nikada ne upotrebljavaju izraz "pripadnik nacionalne manjine". To je izraz, to je pojam koji se ne voli. Ne voli se zato, što implicite ukazuje na brojčanu inferiornost. I ne samo na brojčanu. Isključivo se koristi pojam "Mađar". Niti jedna od društvenih organizacija koje okupljaju Mađare i predstavljaju ih, u svom nazivu ne koristi izraz "nacionalna manjina". Ne postoje "KUD mađarske nacionalne manjine" i tsl. Nego – Mađarsko KUD, Mađarski nacionalni savet i pored toga što je zvanični naziv istog: Nacionalni savet mađarske nacionalne manjine Mađarska čitaonica, Festival mađarske pesme....

U izvesnom smislu, što je jedna manjina malobrojnija i slabija, to dublji gnev izaziva njena sposobnost da kod većine izazove osećanje da je samo većina, a ne i potpun i nesporan etnos.(A.Apaduraj: 2008:64)

Statut Autonomne Pokrajine Vojvodine (Sl.list 17/2009) već nacionalne zajednice pominje prilikom navođenja ravnopravnosti u ostvarivanju prava istih.

Do Trijanonskog ugovora (4-VI-1920.g) Mađari su na ovim područjima bili u većini: pomeranjem granica i pripajanja delova Mađarske Kraljevini SHS postali su manjinski narod. Do danas nije pronađen termin kojim bi se oni označili, a koji bi zadovoljili njihove kriterijume, u pogledu sopstvene identifikacije i osećaja zadovoljenosti (sigurnosti). Prilikom izjašnjavanja o nacionalnoj pripadnosti, ovdašnji (vojvodanski) Mađari nikada ne upotrebljavaju izraz "pripadnik nacionalne manjine".⁶ To je izraz, to je pojam koji se ne voli. Ne voli se zato, što implicite ukazuje na brojčanu inferiornost. Isključivo se koristi pojam "Mađar".⁷

3. Zakonska akta o manjinama kroz istoriju

Zaštita prava manjina ima dugu predistoriju: datira od Vestfalskog mira 1648.godine, i ukazuje na istorijski put zaštite manjinskih prava, koji započinje prihvatanjem odredaba mirovnog ugovora o uzajanim obavezama u pogledu zaštite prava (religioznih) različitih manjinskih grupa, od strane evropskih sila (STEPANOV; SOKOLOVSKA 2006:88)

Od tog vremena počinje politička i pravna zaštita prava manjina. Od Bečkog kongresa 1815. godine međunarodnim ugovorima jemči se, osim prava na ispovedanje vere, nacionalna i etnička ravnopravnost. (1878. godine na Berlinskom kongresu Bugarska je prihvatila odredbe u korist Turaka, Grka i Rumuna, koji su živeli na njenoj teritoriji; Crna Gora i Srbija su priznate pod uslovom da poštuju verska prava manjinskog i nepravoslavnog stanovništva; Carigradskom konvencijom 1881. godine zaštićeni su muslimani u Grčkoj) (ibid). 1918/1919. godine nakon Prvog svetskog rata dolazi do prekrajanja političke karte Evrope i Srednjeg Istoka, nastajanjem novih država nastaju i mnoge manjinske etničke zajednice koje su se pribojavale za svoje kulturno preživljavanje.) Zbog toga se javlja potreba za „sistemom zaštite“ identiteta etničkih, jezičkih i verskih manjina i nastaje Ugovor između glavnih savezničkih i udruženih sila i Poljske, potpisan u Versaju 29.juna 1919. godine (ibid:89). Ovaj Ugovor je bio model za zaštitu manjinskih prava.

Zaštita manjinskih prava se obezbeđivala u okviru delatnosti Društva naroda (koje je garantovalo manjinske obaveze i političko uređenje država u kome su prava manjina zaštićene - osnovano je 1919. godine, između ostalog kao i posledica rđavog iskustva u tretmanu etničkih i nacionalnih manjina tokom Prvog svetskog rata-prava manjina su tretirana kao prâva grûpa a ne kao prava pojedinacaa, što je i vodilo njegovoj zloupotrebi.(TRIPKOVIĆ 2006;18)

⁶ Pokrajinske Odluke sadrže pojam nacionalne zajednice.(napomena autora)

⁷ Niti jedna od društvenih organizacija koje okupljaju Mađare i predstavljaju ih, u svom nazivu ne koristi izraz "nacionalna manjina". Ne postoje "KUD mađarske nacionalne manjine" i tsl. Nego – Mađarsko KUD, Mađarski nacionalni savet i pored toga što je zvanični naziv istog: Nacionalni savet mađarske nacionalne manjine Mađarska čitaonica, Festival mađarske pesme....

Zaštita manjina posle Drugog svetskog rata intenzivira se pod uticajem Ujedinjenih nacija, kako kod nas tako i u čitavoj Evropi.

4. Prava manjine u zakonskim aktima Republike Srbije i AP Vojvodine

Vojvodina je etnički veoma složena pokrajina, otuda i potreba da se na efikasan način, zakonskim aktima obezbede prava svim građanima na njenoj teritoriji bez obzira na etničku pripadnost, veru i rasu. Zakonom o zaštiti prava i sloboda nacionalnih manjina uređuje se način na koji će se ostvarivati prava pripadnika nacionalnih manjina.⁸

Pravnim aktima položaj nacionalnih manjina u Vojvodini počinje da se uređuje 1948. godine kada je donet **Statut Autonomne Pokrajine Vojvodine** u kome u članu 2. kaže "u cilju ostvarenja bratske saradnje među narodnostima koje žive u Vojvodini i osiguranja prava nacionalnim manjinama utvrđenih Ustavom FNRJ i Ustavom NRS, Vojvodina uživa saglasno izraženoj slobodnoj volji naroda, posebna autonomna prava utvrđena ovim Statutom." ⁹zatim u članu 3. nastavlja "svi građani u Autonomnoj Pokrajini Vojvodini jednaki su pred zakonom i ravnopravni su bez obzira na narodnost, rasu i veroispovest. Nacionalne manjine u Autonomnoj pokrajini Vojvodini uživaju prava i zaštitu svog kulturnog razvitka i slobodu upotrebe svog jezika."¹⁰. Garantovanje prava manjinama na upotrebu svog jezika je najznačajniji deo u sistemu zaštite manjine svake države.

Tako, još je **Poslovníkom Narodne skupštine AP Vojvodine** iz 1948. godine¹¹ ostvarivanje prava na upotrebu maternjeg jezika garantovano u članu 25. gde je rečeno: "svaki poslanik ima pravo da govori na svom maternjem jeziku " .¹²

Statutom Autonomne Pokrajine Vojvodine iz 1953.godine bliže su utvrđena prava nacionalnih manjina "nacionalne manjine u Autonomnoj pokrajini Vojvodini uživaju pravo i zaštitu svog kulturnog razvitka i slobodne upotrebe svog jezika " .¹³

Narodna skupština Autonomne Pokrajine Vojvodine, kao najviši organ vlasti donela je 1963.godine **Statut Autonomne Pokrajine Vojvodine**¹⁴ u kojem se

⁸Terminološka raznolikost svedoči o neusklađenosti pristupa ovoj problematici.nacionalne manjine, nacionalne i etničke manjine, nacionalnost, etničke, jezičke i verske manjine, pripadnici drugih naroda i manjina, jezičke manjine, ideološke i filozofske manjine i sl. /Kulturna prava, -Agneš Kartag-Odri, Branislav Milinković i Ivana Simović Hiber, Pojam etničkih/nacionalnih manjina, str. 174/ "nacionalna manjina je svaka grupa državljana SRJ koja po brojnosti dovoljno reprezentativna, iako predstavlja manjinu na teritoriji SRJ, pripada nekoj od grupa stanovništva koje su u dugotrajnoj i čvrstoj vezi sa teritorijom SRJ i poseduje obeležja kao što su jezik, kultura, nacionalna ili etnička pripadnost, poreklo ili veroispovest, po kojima se razlikuje od većine stanovništva, i čiji se pripadnici odlikuju brigom da zajedno održavaju svoj zajednički identitet, uključujući kulturu, tradiciju, jezik i religiju. " – R.Stepanov i V.Sokolovska smatraju da su prava manjina u posleratnom razdoblju bila izrazito ideološko-politički obeležena: „jezička“ činjenica je, po ovim autorima da je u Ustavu i zakonodavstvu FNRJ pa zatim SFRJ izraz „nacionalna manjina“, u nameri da se izbegne moguće potcenjivanje zbog ukazivanja ovim izrazom na brojčanu inferiornost, zamenjivana izrazom „narodnost“ koji termin je teško prevesti na većinu stranih jezika.(R.Stepanov. V.Sokolovska:2006:94)

⁹ Službeni list APV , 27.novembra 1948, Broj 15, Godina IV

¹⁰ isto

¹¹ Službeni list APV, 15.jun 1948, Broj 8, Godina IV

¹² Poslovník Narodne Skupštine AP Vojvodine, član 25

¹³ Statut APV 1953.g.

nacionalne manjine određuju kao zajednice s "posebnom nacionalnom strukturom"¹⁵ da bi kasnije manjine bile nazvane narodnostima.¹⁶ „bez obzira na razlike na narodnost, rasu, veroispovest, pol, jezik, obrazovanje i društveni položaj... obezbeđena su i posebna prava utvrđena *Ustavom Socijalističke Republike Srbije, zakonima i ovim Statutom*."¹⁷

Član 32. još konkretnije govori o pravima nacionalnih manjina: "Mađari, Slovaci, Rumuni, Rusini i pripadnici ostalih narodnosti - nacionalnih manjina, koje žive u Autonomnoj Pokrajini Vojvodini, u svemu su ravnopravni i imaju ista prava i dužnosti određene **Ustavom i zakonom**, kao i ostali građani i uživaju pravo upotrebe svog jezika, izražavanja i razvijanja svoje kulture i osnivanja ustanova koje obezbeđuju ova prava. Narodnostima se zajemčuje, u skladu sa zakonom, pravo izražavanja reči i misli na svom jeziku, putem svih savremenih sredstava informisanja."

Korišćenje prava koje proizilazi iz prava manjina koje su u pojedinim delovima Pokrajine nastanjene u većem broju, odredbama člana 33. omogućava se objavljivanjem važnijih pokrajinskih odluka i opštih akata kao i zakona i drugih propisa kojima se uređuju prava i dužnosti građana, u prevodu sa srpskohrvatskog jezika na jezik manjina.

Za pripadnike narodnosti koje žive na teritoriji Autonomne Pokrajine Vojvodine obezbeđuje se pravo upotrebe maternjeg jezika u postupku pred pokrajinskim organima.¹⁸ Isto tako, omogućeno je vođenje administracije na jezicima narodnosti čiji jezici u službenoj upotrebi u Pokrajini kao npr: opštenje sa strankama na njihovom maternjem jeziku u postupku pred pokrajinskim organima odnosno stalno funkcionisanje prevodilačke službe u radu pokrajinskih organa kao i izdavanje službenih publikacija pokrajinskih organa na jezicima narodnosti.¹⁹ Izdavanja, prema potrebi, službenih publikacija pokrajinskih organa na jeziku narodnosti te čuvanje ovakve dokumentacije.

Pokrajinska Skupština, u skladu sa zakonom, donosi bliže propise o uslovima i postupku vođenja administracije na srpskohrvatskom jeziku i na jezicima odnosnih narodnosti. Zatim član 36 uzima u obzir posebne interese²⁰ Autonomne Pokrajine Vojvodine, koji proizilaze iz nacionalne strukture stanovništva na njenoj teritoriji, što se tiče jezičkih prava u cilju obezbeđenja prava pripadnika narodnosti na nastavu na sopstvenom jeziku, u ustanovama za predškolsko vaspitanje za pripadnike, osnivanja osnovnih škola ili odeljenja stvaranja uslova i njihove

¹⁴ Službeni list APV, 15.april 1963.g. Broj 7, Godina XVII

¹⁵ isto, član 1

¹⁶ isto, član 2

¹⁷ Službeni list APV, 15.april 1963.g. Broj 7, Godina XVII, član 5.

¹⁸ Statut Autonomne Pokrajine Vojvodine 1963.g. član 34.

¹⁹ isto, član 35.

²⁰ „pokrajinski organi, radne i samoupravne organizacije mogu pružati opštinama i srezovima stručnu i drugu pomoć radi obezbeđenja: objavljivanja odluka i drugih važnijih opštinskih akata njihovih organa i na jeziku one narodnosti čiji brojniji pripadnici žive na teritoriji opštine, odnosno sreza; upotrebe jezika odnosne narodnosti u postupku pred organima opština i srezova; vođenje administracije u organima i ustanovama javnih službi opštine, odnosno sreza na jeziku odnosne narodnosti." isto, član 36

primene za uvođenje nastave na jeziku odnosno narodnosti u gimnaziji i stručnoj školi, odnosno odeljenjima obrazovanja nastavnika za osnovne škole na maternjem jeziku; razvijanja mreže škola sa dvojezičnom nastavom.²¹

Poslovnik Pokrajinske Skupštine Autonomne Pokrajine Vojvodine za ravnopravnu upotrebu jezika i pisama u članu 20 detaljnije obrazlaže da poslanik odnosno funkcioner koji se javio za reč ima pravo da govori na jeziku naroda kome pripada. „Govor koji se na sednici ne održi na srpskohrvatskom jeziku prevodi se.”²²

Obavezujući značaj daje se Zavodu za izdavanje udžbenika, službene publikacije, obrasce, sveske i srtanke na jezicima narodnosti.²³

Ustav SFRJ iz 1974. g. "Građaninu je zajemčena sloboda izražavanja pripadnosti narodu, odnosno narodnosti, sloboda izražavanja nacionalne kulture i sloboda upotrebe svog jezika i pisma. Građanin nije dužan da se izjašnjava kome narodu, odnosno kojoj narodnosti pripada, ni da se opredeljuje za pripadnost jednom od naroda, odnosno jednoj od narodnosti. Protivustavno i kažnjivo je svako propagiranje ili sprovođenje nacionalne neravnopravnosti, kao i svako raspirivanje nacionalne, rasne ili verske mržnje i netrpeljivosti."²⁴ Za narodnosti omogućuje upotrebu jezik i pisma pred državnim organima kao i obrazovanje na maternjem jeziku²⁵. Da bi ravnopravnost bila potpunija pred organima državne uprave takođe je bila obezbeđena upotreba maternjeg jezika i pisma u smislu da i u postupku upoznaje činjenice na svom jeziku²⁶, kao i način obaveštavanja javnosti na jezicima na područjima gde žive narodi i narodnosti koji tim jezicima govore u skladu sa statutom opštine. U cilju obaveštavanja javnosti, u Pokrajini se osnivaju sredstva javnih informisanja na jezicima naroda i narodnosti.²⁷ To sve iz razloga, kako *Ustav Socijalističke Autonomne Pokrajine Vojvodine* u osnovnim načelima naglašava: "narodi i narodnosti Vojvodine su u zajedničkoj borbi u narodnooslobodilačkom ratu i socijalističkoj revoluciji...kovali, jačali i razvijali bratstvo i jedinstvo naroda i narodnosti ... i stekli pravo na nacionalni razvoj i nacionalnu ravnopravnost" da bi se detaljnije obrazložilo počev od obrazovanja. "predškolsko i osnovno obrazovanje pripadnika naroda i narodnosti obezbeđuje se na jezicima naroda i narodnosti. Srednje, više i visoko obrazovanje i vaspitanje obezbeđuje se na jezicima naroda i narodnosti, u skladu sa zakonom. Na područjima na kojima žive pripadnici više naroda i narodnosti mogu se osnovati škole i odeljenja sa dvojezičnom nastavom"²⁸.

²¹ isto, član 37

²² Poslovnik Pokrajinske Skupštine Autonomne Pokrajine Vojvodine 21. oktobar 1963.g

²³ (Službeni list 20.april 1965.godine broj 9. Godina XXI Član 5

²⁴ Ustav SFRJ, 1974 .g član 170

²⁵ Ustav SRFJ 1974.g. član 171

²⁶ isto, član 214.

U praksi, je međutim, teret ostvarivanja jezičke ravnopravnosti padao na onoga koji je hteo da na svom jeziku vodi postupak. Plaćanje sudskog tumača teretilo je stranku koja je tumačenje zahtevala pa je zbog visokih honorara tumača ovo pravo retko korišćeno.

²⁷ isto član 192

²⁸ isto, član 189

Ustav Republike Srbije 1990.g. u članu 8. govori o službenoj upotrebi jezika i pisma, koji je srpskohrvatski jezik i ćirilično pismo, a latinično je utvrđeno zakonom.

Jezička prava pripadnika manjina se detaljnije regulišu u **Ustavu SRJ iz 1992.g.** Naime, u članu 15. jezička prava manjina u pravnom sistemu i praksi države garantuju se službenom upotrebom istih „u službenoj upotrebi je srpski jezik, ekavskog i ijekavskog izgovora i ćirilično pismo, a latinično pismo je u službenoj upotrebi u skladu s Ustavom i zakonom. Na području SRJ gde žive nacionalne manjine, u službenoj upotrebi su i njihovi jezici i pisma u skladu sa zakonom.“²⁹ Članom 47. se propisuje da pripadnici nacionalnih manjina“imaju pravo da u skladu sa zakonom osnivaju prosvetne i kulturne organizacije i udruženja, koji se finansiraju na načelu dobrovoljnosti, a država ih može pomagati“³⁰ Na područjima na kojima žive pripadnici nacionalnih manjina u službenoj upotrebi su istovremeno i njihovi jezici i pisma.

Zakon o službenoj upotrebi jezika i pisma (1991) određuje da je u Srbiji u službenoj upotrebi „Srpskohrvatski jezik, koji se kada predstavlja srpski jezički izraz, ekavski ili ijekavski naziva i srpskim jezikom i ćirilično pismo, a latinično je utvrđeno **Zakonom**. Službeni jezik se definiše kao jezik koji se koristi u radu državnih, pokrajinskih i lokalnih vlasti i organizacija koje vrše javna ovlašćenja, kao i u radu javnih preduzeća i službi. Pripadnik nacionalne manjine može da se služi svojim maternjim jezikom pred organima u čijem radu se odlučuje o nekom njegovom pravu ili obavezi.“ Ovde je data mogućnost opštinama da same utvrđuju kada su jezici narodnosti u službenoj upotrebi na njihovoj teritoriji. Međutim, ne postoje nikakve instrukcije ili kriterijumi na osnovu kojih će opštine odrediti kada je neki jezik manjine u službenoj upotrebi. Otuda i šarolikost na terenu. Od 45 opština, koliko ih ima u Vojvodini, 35 u svojim statutima imaju odredbu o službenoj upotrebi manjinskih jezika dok je u preostalim 10 u službenoj upotrebi srpski jezik, iako je stanovništvo višenacionalno. **Ustavom SRJ (1992.g.)** jemči se sloboda izražavanje nacionalne pripadnosti, kulture, upotrebe sopstvenog jezika i pisma. **Statut Vojvodine** jemči službenu upotrebu jezika i pisma (srpski, mađarski, rumunski, slovački i rusinski).

Pravo na očuvanje nacionalnog identiteta je pravo svih nacionalnih manjina. U tradicionalnoj i multikulturalnoj višejezičnoj Vojvodini praksa višejezičnih natpisa ima bogatu tradiciju i dugo je bila jedan od simbola ravnopravnosti naroda i narodnosti u višejezičnim sredinama. Oni su svakom građaninu, svakom putniku, domaćem i stranom ukazivali na multikulturni karakter ovog podneblja. Međutim, valja napomenuti da značaj višejezičnih natpisa znatno prevazilazi ovaj formalni - simbolički aspekt, te ima višestruki praktični značaj u procesu očuvanja jezika i kulture nacionalnih manjina u višejezičkim sredinama. Jedan od značajnih akata koji reguliše jezička prava pripadnika manjina je **Zakon o službenoj upotrebi jezika i pisma** (Sl.gl.k RS br. 45/1991,br.53, 1993. Br,67 1993. Br.48 1994) . U

²⁹ Ustav SRJ 1992.g. član 15

³⁰ Ustav SRJ 1992.g. član 47

članu 1. ovog zakona određeno je da je u Srbiji u službenoj upotrebi "srpskohrvatski jezik, koji se kada predstavlja srpski jezički izraz, ekavski ili ijekavski, naziva srpskim jezikom" i ćirilčno pismo, dok je upotreba latiničnog pisma takođe zakonom utvrđena. Kasnije se menja ovaj zakon i kaže da je pored srpskog jezika i ćirilčnog pisma u službenoj upotrebi i latinično pisma i jezici nacionalnih manjina na područjima na kojima su tradicionalne nastanjene. **Zakon o ličnoj karti** (Sl.gl.RS br.62/06) predviđa da se obrazac lične karte štampa i na jezicima nacionalnih manjina u izvornom obliku, paralelno sa srpskim jezikom i pismom.

Na područjima Republike Srbije na kojima žive pripadnici narodnosti, u službenoj upotrebi su i jezici i pisma narodnosti, na način utvrđen ovim Zakonom. Službena upotreba jezika definisana je u članu 2. ovog zakona. To je jezik koji se koristi u radu državnih, pokrajinskih i lokalnih vlasti, organizacija koje vrše javna ovlašćenja, kao i u radu javnih preduzeća i javnih službi. U postupku pred državnim organima, ustanovljena su pravila za upotrebu jezika stranaka tj. građana, pa je članom 6. ovog Zakona zajemčeno svakom građaninu pravo da u postupku u kome se odlučuje o nekom njegovom pravu ili obavezi upotrebljava svoj jezik i da se na svom jeziku upoznaje s relevantnim činjenicama.³¹ Na osnovu dosadašnje prakse očigledno je da ne postoji idealno rešenje za garantovanje prava manjinama na korišćenje svog jezika. U nastojanju da se to postigne, potrebno je obratiti pažnju na nekoliko segmenata: u kojoj meri usvojena rešenja odgovaraju potrebama manjine koja je u pitanju, da li se rešenja finansijski uklapaju u budžet države, da li su rešenja u skladu sa međunarodnim pravnim kodeksima.

Kao rezultat traganja za najboljim rešenjem za izražavanje nacionalne posebnosti tokom 2002.godine nastaje **Zakona o zaštiti prava i sloboda nacionalnih manjina**, kao prvi zakonski instrument koji na jednom mestu reguliše prava i slobode nacionalnih manjina, zaštitu individualnih i kolektivnih prava pripadnika manjinskih zajednica, negovanje kulturnog identiteta u smislu upotrebe jezika, obrazovanja, nauke, negovanje kulture i tradicije, prava na upotrebu nacionalnih simbola kojima se štiti posebnost nacionalnih manjina, zatim detaljnije obrazlaže prava i obaveze lokalne samouprave u smislu osnivanja savete za međunacionalne odnose sastavljene od predstavnika svih nacionalnih manjina³².

Ustavom iz 2006 godine, u članu 1 država Srbija je definisana kao država srpskog naroda i svih građana koji u njoj žive. Novi Ustav takodje jamči neotuđiva ljudska prava, ali već kod izražavanja nacionalnog identiteta prepušta (član 47) građaninu slobodno opredeljenje „niko nije dužan da se izjašnjava o svojoj nacionalnoj pripadnosti“ ali još dodaje pravo na različitost i pravo na očuvanje posebnosti. Članom 183 predviđeno je da se autonomna pokrajina stara o ostvarivanju ljudskih i manjinskih prava što znači da Republika Srbija Zakonom može poveriti autonomnoj pokrajini pojedine poslove (iz oblasti obrazovanja

³¹ Kulturna prava, Beogradski centar za ljudska prava, str. 2o3-2o4

³² Nacionalni savet mađarske nacionalne manjine osnovan oktobra 2oo2.g.

nacionalnih manjina npr.) . Tako da Skupštinskom Odlukom (Sl.list APV br. 8 i 9 /2003) bliže uređeni ostvarivanje upotrebe jezika i pisama nacionalnih manjina na teritoriji AP Vojvodine s posebnom pažnjom na višejezičke obrazce izvoda iz matičnih knjiga i o načinu upisa u iste (Sl.list APV br.1/2001, br.8/2003). Uveden je tzv.ustavni standard po kojem dostignuti nivo manjinskih prava ne može se smanjivati (član 57).

Statut Autonomne Pokrajine Vojvodine, (Sl.list.br. 17/2009) u članu 6 kada govori o nacionalnoj ravnopravnosti navodi sledeće ravnopravne zajednice. Srbe, Mađare, Slovake, Hrvate, Crnogorce, Rumune, Rome, Bunjevce, Rusine i Makedonce kao i druge brojčano manje nacionalne zajednice koje u njoj žive ravnopravni su u ostvarivanju svojih prava.

ZAKLJUČAK

Na osnovu do sada rečenog, pokazalo se da je svest o sopstvenom identitetu svih naroda, pa i nacionalnih manjina, kao i želja za njegovim iskazivanjem uvek postojala ali da ispunjavanje ovakvih želja upadljivo zavisi i od društveno-političkih okolnosti koje ih omogućavaju, prvenstveno od zakonodavnog sistema zemlje u kojoj žive. Kako je identitet svojstvo ljudske egzistencije koji određuje odnos čoveka prema sebi i prema drugima, sa mogućnošću oblikovanja osećanja zajedništva, sasvim je prirodno da je identitet mnogostruk i istovremeno prikazuje i mnogostruku ulogu koju igramo u svakidašnjem životu.

Manjinske zajednice koje nisu teritorijalno koncentrisane, oskudevaju u mreži institucija koje imaju važnu ulogu u razvijanju i negovanju nacionalne kulture i tradicije kao i u održavanju kulturnog identiteta. Tu se ubrajaju obrazovane institucije, mediji, pozorišta, biblioteke, izdavačke kuće - sve ono bez čega nema duhovnog kontinuiteta i prosperiteta za manjine. Nacionalne (etničke) manjine, kao što ih znamo danas, su posledica formiranja, razvoja, modernih nacija-država i postojanja i promena granica između njih. Razvijena komunikacija, povećana mobilnost i migracije su faktor koji nastavlja da povećava etničku različitost u modernim društvima i doprinosi rađanju migrantskih zajednica i novih, etničkih (imigrantskih) manjina.

Videli smo čitav niz zakonskih akata i pokrajinskih odluka sve u cilju zaštite prava nacionalnih manjina, međutim njihova primena i dalje oskudeva u rezultatima. Problemi nastaju usled nedostatka mehanizama i pratećih aktivnosti koje garantuju pravilnu primenu zakona i pokrajinskih odluka na pokrajinskom i lokalnom nivou. U tom smislu navodimo samo nekoliko problema na koje nailazimo prilikom primene gore pomenutih propisa:

1. u oblasti obrazovanja: problematiku možemo posmatrati sa stanovišta nastavnika, i sa stanovišta učenika koji se školuju. Sa stanovišta nastavnika, nailazimo na poteškoće u smislu nedostatka časova za pojedine predmete zbog kojeg su prinudjeni da u dve-tri škole ispune propisanu normu, nedostatak didaktičkih materijala, udžbenik i testova na jezicima nacionalni manjina, takođe

otežavaju rad u obrazovnim institucijama na jezicima nacionalnih manjina. Sa stanovišta učenika prisutna je pojava pogrešno prevedenih testova, naročito prilikom takmičenja iz određenih predmeta, zbog kojeg učenici pripadnici nacionalnih manjina i koji se školuju na maternjem jeziku, ne prezentiraju onaj nivo znanja koji u stvarnosti poseduju, nego usled pogrešno prevedenih termina i pojmova, zaostaju iza učenika koji nastavu pohađaju na srpskom jeziku.

I da ne zaboravimo, dvojezični dnevници i svedočanstva su znatno skuplji i stvaraju posebne izdatke i dupliraju posao nastavnica i razrednim starešinama prilikom ispunjavanju istih

2. kulturne institucije i ustanove - mali broj institucija koji u svom planu i programu imaju i programe namenjen nacionalnim manjinama- nedostatak bibliotečkog fonda na jezicima nacionalnih manjina, predstave itd; mali broj zaposlenih iz redova nacionalnih manjina, za kulturno-umetnička društva, koja u većini slučajeva rade na amaterskoj osnovi, bez jednog stručnog lica koji je u stalnom radu, veliki zadatak apliciranja prema raznim fondovima i državnim konkursima za sredstva za autentičnu koreografiju i muziku...itd.

3. u oblasti informisanja nailazimo na poteškoće u emitovanju programa na jezicima nacionalnih manjina iz razloga što se postavlja pitanje ekonomske opravdanosti takvih emisija. Redakcije ne raspolažu uvek odgovarajućom tehnikom pa čak ni kadrovima. Privatne medijske kuće nisu zainteresovani takođe iz istog razloga. Rešenje postoji u titlovanju emisija na jezicima nacionalnih manjina, na srpski jezik što bi doprinelo i međusobnom boljem upoznavanju kako nacionalnih manjina između sebe, tako bi omogućili i gledaocima pripadnicima većinskog jezičkog područja praćenje istih. Prenosom osnivačkih prava štampanih medija sa pokrajinske skupštine na nacionalne savete po nekim predstavnicima izdavačkih kuća, onemogućeno je objektivno informisanje na tim jezicima nacionalnih manjina, uz obrazloženje da nisu svi nacionalni saveti autentični predstavnici manjina, kako je to pretpostavljeno. Otuda postoji situacija da stručni kadrovi, koji nisu bliski sa nacionalnim savetima, ostanu na marginama ili bivaju ostranjeni iz redakcija.³³ A pored toga nisu svi nacionalni saveti pokazali finansijsku spremnost da svoje listove finansiraju, što može dovesti do raznih problema pa čak i do gašenja istih.

4. Što se tiče službene upotrebe jezika i pisama takođe smo svedoci nepravilnosti koji su najuočljiviji kroz višejezičnih natpisa naseljenih mesta, ustanova i institucija, često prepuna pravopisnih grešaka usled nedostatka prevodilaca ili prevodilačke službe u lokalnim samoupravama. Nedostatak formulara na jezicima nacionalnih manjina onemogućeno je ostvarivanja ovog prava pripadnicima nacionalnih manjina čiji su jezici u službenoj upotrebi u toj lokalnoj samoupravi- nedostaju formulari izvoda u matičnim uredima na jezicima

³³ Mediji i internet prepuni su ovakih i sličnih komentara, priča i iznošenja mišljenja i slučajeva, što sve potvrđuje naš gore spomenuti stav.

nacionalnih manjina, nedostaju matičari koji bi mogli obaviti poslove vezane za iste, centri za socijalni rad nemaju zaposlene ni jednog profila itd.

5. Savet za međunacionalne odnose u lokalnoj samoupravi – je jako dobro osmišljena kateogrija međutim nejasan je njegov delokrug i opis delatnosti čime se bavi.

Položaj i prava nacionalnih manjina je svuda u svetu veoma složeno pitanje, postepeno se razvija, u stalnom je pokretu pa samim tim i njihovo poštovanje iziskuje veću pažnju kako države tako i samih pripadnika nacionalnih manjina, koji mogu uticati na formiranje istih. Istorija pokazuje da je zaštita nacionalnih manjina bitna za stabilnost i demokratsku sigurnost jedne države. Neuspeh u poštovanju ljudskih i manjinskih prava potkopa stabilnost jednog društva ugrožavajući mir i bezbednost ne samo date države nego i čitavog regiona.

Literatura:

- A HONFOGLALÁS 1100 ÉVE ÉS A VAJDASÁG, Zavod za izdavanje udžbenika, Forum, Novi Sad, 1997
- Anderson, Benedikt NACIJA: ZAMIŠLJENA ZAJEDNICA, Plato, Beograd, 1998
- Apaduraj, Ardžun STRAH OD MALIH BROJEVA, XX vek, Beograd, 2008.
- ANYANYELVŰ OKTATÁSUNK, (Obrazovanje na maternjem jeziku)
mtt, Szabadka, 1997. *Mr Tóth-Glemba Klára, A könyvtárak helyzete Közép-Bánátban; Dr Tóth Lajos, A Magyar tannyelvű oktatás kialakulása, jelenlegi helyzete és távlatai a Vajdaságban*
- Babić, Sava MAĐARSKA CIVILIZACIJA, Geopolitika, Beograd, 2000.
- Bašić, Goran i Katarina Crnjanski POLITIČKA PARTICIPACIJA I KULTURNA AUTONOMIJA NACIONALNIH MANJINA U SRBIJI, Centar za istraživanje etniciteta, Beograd, 2006
- Bašić, Goran i Katarina Crnjanski LOKALNA DEMOKRATIJA I MULTIKULTURNOST, Centar za istraživanje etniciteta, Beograd, 2006
- Halpern, Ketrin i Žan-Klod Ruano Borbalan
IDENTITET(I) Clio, Beograd, 2009
- HELSINŠKE SVESKE 12 Helsinški odbor za ljudska prava u Srbiji, Manjine i tranzicija, Beograd, 2002 *Komšić Jovan, Tranzicija, manjine i identitet Mitja Žagar, Noviji trendovi u zaštiti (specijalnim) pravima etničkih manjina: evropski kontekst.*
- Kasaš, Aleksandar MAĐARI I VOJVODINI 1941-1946, Forum, Novi Sad, 1996
- Komšić, Jovan ETNODEMOKRATIJA I REGIONALIZAM, Agencija "KMS", Novi Sad, 1996.
- Konrad, Đerđ IDENTITET I HISTERIJA, Apostrof, Novi Sad, 1995.
- Krivokapić, Boris SLUŽBENA UPOTREBA JEZIKA, Centar za antiratnu akciju, Beograd, 2004
- Mesaroš, Šandor, POLOŽAJ MAĐARA U VOJVODINI 1918-1929, Filozofski fakultet, Institut za istoriju, Novi Sad, 1981

Orlović Slaviša, POLITIČKI ŽIVOT SRBIJE IZMEĐU PARTOKRATIJE I DEMOKRATIJE, Sl.Glasnik, Beograd, 2008.

Petranović, Branko ISTORIJA JUGOSLAVIJE 1918-1978, Nolit, Beograd, 1981
 POLOŽAJ I IDENTITET SRPSKE MANJINE U JUGOISTOČNOJ I CENTRALNOJ EVROPI, Zbornik radova sa naučnog skupa održanog 26-29 novembra 2003.godine, Beograd, 2005.

Rokai, Peter- Đere, Zoltan- Pal, Tibor- Kasaš, Aleksandar, ISTORIJA MAĐARA, Clio, Beograd, 2002.

Samardžić, Miroslav, POLOŽAJ MANJINA U VOJVODINI, Centar za antiratnu akciju, Beograd, 1999

Smit, Antoni, NACIONALNI IDENTITET, Biblioteka XX.vek, Beograd, 1977

Stojković, Branimir, IDENTITET I KOMUNIKACIJA, Čigoja, Beograd, 2002.

Stojković, Branimir, EVROPSKI KULTURNI IDENTITET, Prosveta, Niš, 1993.

Studia Ethnologica Hungarica III. KÖZÖSSÉG ÉS IDENTITÁS, (Zajednica i identitet) Ľ Harmattan, Budapest, 2002.

Tatalović, Siniša, MANJINSKI NARODI I MANJINE, IP „Prosvjeta“, SKD „Prosvjeta“ Zagreb, 1997

ZBORNİK RADOVA POLOŽAJ I IDENTITET SRPSKE MANJINE U JUGOISTOČNOJ I CENTRALNOJ EVROPI, Srpska akademija nauke i umetnosti, Beograd, 2005 *Vojislav Stanovčić, "Zaštita manjina kao osnova za brigu u dijaspori"*

Dr Saša Kicošev, Populacioni porast Banata, Dr Varadi Tibor, Dileme oko jednakosti identiteta

ZAKONSKA AKTA:

(po hronološkom redu)

USTAV FEDERATIVNE NARODNE REPUBLIKE JUGOSLAVIJE, 1946.

USTAV NARODNE REPUBLIKE SRBIJE, 1947.

ZAKON O ŠKOLSTVU REPUBLIKE SRBIJE, 1947.

STATUT VOJVODINE, 1948.

POSLOVNIK NARODNE SKUPŠTINE AP VOJVODINE

SLUŽBENI LIST APV, 15.jun 1948, br. 8, godina IV

USTAVNI ZAKON, 1953.

USTAV SFRJ, 1963.

STATUT AUTONOMNE POKRAJINE VOJVODINE, 1963.

POSLOVNIK POKRAJINSKE SKUPŠTINE AUTONOMNE POKRAJINE VOJVODINE, 1963.

- USTAV SFRJ, 1974.

- Zakon o zaštiti prava i sloboda nacionalnih manjina (Sl.list SR Jugoslavije br. 1,27/2002)

- Zakon o službenoj upotrebi jezika i pisma (Sl.glasnik R.Srbije br. 45./1991, br.53/1993, br.67/1993, br.48/1994)

- Zakon o ličnoj karti – Sl.glasnik R.Srbije br.62/06

- Odluka Skupštine Vojvodine o bližem uređivanju pojedinih pitanja službene upotrebe jezika i pisama nacionalnih manjina na teritoriji AP Vojvodine –Sl.list APV br.8/2003, 9/2003
- Odluka o višejezičnim obrazcima izvoda iz matičnih knjiga i o načinu upisa u iste – Sl.list APV br 1/2001,8/2003
- Zakon o delatnostima od opšteg interesa u oblasti kulture (Sl.glasnikR.Srbije br.49/92)
- Zakon o bibliotečkoj delatnosti (Sl.glasnik R.Srbije br. 34/94)
- Zakon o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja (Sl.gl.R.Srbije br. 62/2003,64/2003,58/2004,62/2004,79,2005)
- Zakon o osnovnoj školi / Sl.glasnik Rsrbije br.50/92,53/93,67/93,48/94,66/94— zatim - Zakon o izmenama i dopunama Zakona o osnovnoj školi Sl.glasnik R.Srbije 22/02,62/03,101/05)
- Zakon o srednjoj školi (SL. gl. R. Srbije br. 50/92,53/93,67/93,48/94,24/94,23/2002,62/2003,64/2003)
- Zakon o visokom obrazovanju (Sl.gl. R.Srbije br.76/2005)
- Zakon o javnom informisanju - Sl.glasnikR.Srbije br. 43/2003, 61/2005
- Zakon o izboru narodnih poslanika (Sl.glasnik R.Srbije 35/2000)
- Zakon o lokalnoj samoupravi (Sl.glasnik R.Srbije br.9/2002,33/2004)
- Zakon o nacionalnim savetima nacionalnih manjina (Sl.gl..R.Srbije 72/2009)
- Zakona o utvđivanju određenih nadležnosti Autonomnoj Pokrajini (Sl.gl.R.Srbije, br.6/2002-
- SLUŽBENI LIST SPV br: 15/83, 11/86, 5/87, 17/88, 23/88, 18/89
- REPUBLIČKI ZAKON O OSNOVNOM OBRAZOVANJU I VASPITANJU, Sl.gl. RS, br. 5/90
- ZAKON O SLUŽBENOJ UPOTREBI JEZIKA I PISMA, Službeni glasnik RS br.45/1991
- USTAV SFRJ, 1992.
- REPUBLIČKI ZAKON O DRUŠTVENO BRIZI O DECI, Sl.gl RS, br.49/92, 24/93, 53/93, 28/94, 47/94, 48/94, i 25/96
- STATUT AUTONOMNE POKRAJINE VOJVODINE, "Službeni list APV, br. 17/2009

**SISTEM OF LAW IN SERVICE OF PROTECTION THE IDENTITY OF NATIONAL
MINORITIES IN REPUBLIC OF SERBIA**

Klara Toth-Glemba

The purpose of status and research about identity of Hungarians in Vojvodina is understanding of their self-image recall and the way of finding answers to the questions of minority identity through legislative acts. It has been noticed in recent times, both in the world and in our country global strengthening of national identity, especially in the case of minorities. Our starting hypothesis was asked a question, whether the cause appears a growing number of various cultural, artistic and civil organizations and political parties during the nineties and after twenties, to strengthen the identity of Hungarians in Vojvodina, as well as their increasing involvement in everyday life influences and contributes to the strengthening of their identity. The third hypothesis was whether the legal rules are involved at preserving the uniqueness and the rights of national minorities and Hungarians? The fourth hypothesis was about this interaction between factors mentioned above. As the identity represents human existence that determines the relation of man to himself and to others with the possibility of creating feelings of togetherness, it is quite natural that identity of multiple and simultaneous displays and multiple roles which we play in everyday life. In this paper, we try to answer these questions by taking into account only a few relevant to the topic of identity, of personal, collective, national, linguistic, religious, cultural and political identity, and most attention will be paid to the legal frame for the protection of identity of national minorities.

Key words: identity, national minorities, human rights.